

ОСНОВИ ПІДПРИЄМСТВА

Мета лекції: формування у студентів та курсантів навичок і вмінь, необхідними для організації власної справи та ефективного управління організацією; формування теоретичних знань і практичних навичок у галузі економіки і підприємництва, а також управління підприємницькою діяльністю.

Місце проведення: згідно розкладу.

Час: 2 години.

Матеріальне забезпечення: мультимедійний проектор, нормативні акти, навчальні посібники.

Література:

1. Основи підприємництва: Навчальний посібник -К.: Київський державний торговельно-економічний університет.-2000.
2. Варналій З. С. Основи підприємництва: [навч. посібник] / З. С. Варналій – 4-тє вид., випр.і доп. – К. : Знання-Прес, 2014.
3. Іванюта С. М. Підприємництво і бізнес-культура: [навч. посібник] / С. М. Іванюта, В. Ф. Іванюта. – К. : Центр навчальної літератури, 2012
4. Шваб Л. І. Основи підприємництва: [навч. посібник] / Л. І. Шваб. – К.: Каравела, 2011.
5. Полянко В. В. Основи підприємництва: Навчальний посібник / В. В. Полянко, А. В. Круглянко. – К.: Дакор, КНТ, 2008.
6. Шевеленко С. Д., Федів І. І. Підприємництво та підприємницька діяльність: Навч. посібник / За заг. ред. В.В. Сопка. - К.: Вища школа, 2013

ОСНОВИ ПІДПРИЄМСТВА

I. Вступ – 5 хв.

II. Викладення нового матеріалу: – 65 хв.

1. Форми організації підприємництва.
2. Основні форми підприємницької діяльності з позиції нормативно-правових вимог чинного господарського законодавства України

III. Висновок по лекції – 2 хв.

IV. Закріплення викладеного матеріалу – 3 хв.

V. Завдання на самопідготовку: – 5 хв.

Вступ.

Підприємницька діяльність у кожній країні має певні особливості, що визначаються політичними, соціальними, економічними, правовими та іншими умовами. Ці особливості мають враховувати підприємці та фахівці у своїй зовнішньоекономічній діяльності, зокрема при підготовці виходу підприємства на світовий ринок. Вивчення середовища, в якому підприємцеві доведеться приймати комерційні та управлінські рішення, має дуже важливе значення.

Потрібні також глибинний аналіз і врахування всіх факторів, які можуть вплинути на ефективність підприємницької діяльності. Це насамперед стійкість ринку, важливість технічних і технологічних нововведень для збереження конкурентоспроможності фірми, різке підвищення ризику раніше прийнятих виробничих, технічних та інших рішень.

Успіх переходу до ринкових відносин, вихід підприємства на світовий ринок, що характеризується високою ефективністю виробництва, якістю продукції, культурою обслуговування, вимагає реалізації конкретних програм. Скласти їх можна, лише чітко усвідомлюючи стан свого виробництва у порівнянні з аналогічними виробництвами конкурентів з економічно розвинених країн.

Підприємницька діяльність в економічно розвинених країнах проводиться в економічному і правовому середовищі, що різко відрізняються від вітчизняного, в більш досконалих системах ринкових відносин. Вони засновані на діловому партнерстві, колективній, кооперативній, акціонерній формах діяльності, де працюючі є співвласниками підприємства і реально беруть участь у процесі прийняття управлінських рішень.

Сучасне товарне виробництва (за світовими стандартами) має можливість швидко змінювати асортимент виробів і пристосовуватись до потреб споживачів. Водночас основною проблемою товаровиробників є реалізація постійно зростаючої маси продукції.

ОСНОВИ ПІДПРИЄМСТВА

Це завдання фірми вирішують своїми силами – впровадженням у господарську практику маркетингової діяльності як основного механізму й інструменту в торговому суперництві, у боротьбі за покупця, за ринок.

1. **Форми організації підприємництва**

Форми організації підприємництва характеризують те, яким чином підприємці організовують свою справу, як вони взаємодіють один з одним та з іншими економічними суб'єктами. Форми організації підприємницької діяльності, що визначені юридично, називаються організаційно-правовими формами підприємництва.

Сучасна економічна теорія визнає три основні організаційно-правові форми підприємницької діяльності:

1. Одноосібне володіння характеризується наявністю одного власника, тобто це індивідуальний бізнес, в якому здійснюється самостійне ведення справ, засноване на власності підприємця; це таке підприємство, власником якого є одна особа чи сім'я, що самостійно веде справу у своїх інтересах, одержує весь дохід і повністю несе ризик від бізнесу. Власник має матеріальні ресурси та обладнання, необхідні для виробничої діяльності, або купує їх, а також особисто контролює діяльність підприємства. Різновидами одноосібного володіння є індивідуальне підприємство, сімейне підприємство та приватне підприємство з правом найму робочої сили.

2. Партнерство – це підприємство, засноване на власності декількох осіб, що домовляються про володіння підприємством та його управління, на засадах угоди (установчого договору) шляхом об'єднання їхнього майна та підприємницької діяльності. Об'єднуючи свої фінансові ресурси і вміння вести справу, партнери таким чином розподіляють ризик, а також прибутки і збитки.

3. Корпорація – незалежна юридична особа, підприємство, засноване на акціонерній власності; форма підприємницької діяльності, яка зосереджує основну масу грошового обороту. Її власники – це акціонери, що мають обмежену відповідальність у розмірі свого внеску до акціонерного капіталу корпорації. Весь прибуток належить її акціонерам. Прибуток поділяється на дві частини: одна розподіляється серед акціонерів у вигляді дивідендів, друга – це нерозподілений прибуток, що використовується на реінвестування. Функції власності та управління поділені між власниками акцій і менеджерами.

Розглянемо ці організаційно-правові форми підприємницької діяльності з політекономічної точки зору більш детально.

ОСНОВИ ПІДПРИЄМСТВА

Одноосібне володіння.

Суть цієї організаційно-правової форми підприємництва полягає в тому, що все майно фірми належить одному власникові, який самостійно управляє фірмою, одержує прибуток і несе повну особисту відповідальність за всі зобов'язання фірми. Одноосібне володіння характеризується своїми перевагами і недоліками у порівнянні з партнерствами (товариствами) та корпораціями.

Переваги і недоліки одноосібного володіння

<u>Переваги одноосібного володіння</u>	<u>Недоліки одноосібного володіння</u>
• простота заснування та ліквідації фірми; • повна самостійність, свобода і оперативність; • максимум спонукальних мотивів діяльності; • конфіденційність діяльності; • одноосібне розпорядження прибутком; • можливість застосування спрощено системи оподаткування.	• повна відповідальність підприємця; • обмежені фінансові можливості; • відсутність спеціалізованого менеджменту; • невизначеність термінів функціонування.

Переваги і недоліки партнерства (товариства)

<u>Переваги партнерства (товариства)</u>	<u>Недоліки партнерства (товариства)</u>
• більш широкі фінансові можливості; • спеціалізація менеджменту; • велика свобода і оперативність дій; • відсутність спеціальних податків.	• необмежена відповідальність; • труднощі з розподілом прибутків; • несумісність інтересів партнерів; • труднощі з ліквідацією.

Переваги і недоліки корпорацій

<u>Переваги корпорацій</u>	<u>Недоліки корпорацій</u>
• значні фінансові можливості; • обмежена відповідальність; • переваги великих розмірів корпорації; • тривалий період функціонування.	• подвійне оподаткування; • розбіжності між функціями і власності і контролю; • можливості для зловживань; • труднощі з ліквідацією.

ОСНОВИ ПІДПРИЄМСТВА

У розвинутих країнах частка одноосібних володінь у загальній кількості найбільша, однак у грошовому обігу – невелика. Наприклад, для США частка різних організаційних форм у загальній кількості підприємств становить 74% для одноосібних володінь, 19% для корпорацій та 7% для партнерств, тоді як у загальному обороті підприємств частки різних організаційних форм розподіляються значно інакше: на корпорації припадає 89%, на одноосібні володіння – всього 7%, а на партнерства – лише 4% обороту.

Переваги одноосібного володіння: по-перше, оскільки весь прибуток належить підприємцеві, то він зацікавлений в ефективній праці. Зосередження прибутку в одних руках дає можливість безпосередньо використовувати його в інтересах справи. Крім того, прибуток підприємця в ринковій економіці розглядається як його індивідуальний дохід і оподатковується лише індивідуальним прибутковим податком (податок з доходів фізичних осіб (з 1.01.2007р. і зараз становить 15%), а не податком на прибуток (з 1.01.2011 р. – 23%). По-друге, невеликі витрати на організацію виробництва, негайне втілення в життя управлінських рішень, невідповідність співвласникам чи будь-яким іншим керівним органам, повна незалежність. Невеликі розміри фірми дають змогу підприємцеві підтримувати прямі контакти зі своїми працівниками та клієнтами. По-третє, одноосібному володінню властива простота в організації фірми та її ліквідації (достатньо лише рішення самого підприємця).

Але, окрім позитивних моментів, одноосібне володіння має недоліки:

- труднощі із залученням великих капіталів, адже власних фінансових ресурсів одноосібного підприємця часто не вистачає для розвитку власної справи;
- труднощі в отриманні кредитів, висока плата за користування ними через невисокий рівень платоспроможності підприємця;
- повна відповідальність за борги, тобто у разі невдалого господарювання власник може втратити не лише особисті заощадження, а й усе майно, яке піде на сплату боргів кредиторам;
- відсутність спеціалізованого менеджменту, оскільки власник, самотійно проваджуючи підприємницьку діяльність, не завжди має достатню економічну освіту, що позначається на ефективності цієї діяльності;
- невизначеність термінів функціонування (підприємницька діяльність цієї організаційно-правової форми юридично припиняється у разі банкрутства, позбавлення волі за карний злочин, психічного захворювання або смерті одноосібного власника).

Партнерство (товариство). Ця організаційно-правова форма підприємницької діяльності передбачає об'єднання капіталів двох і більше окремих фізичних або

ОСНОВИ ПІДПРИЄМСТВА

юридичних осіб за умов розподілу ризику, прибутку і збитків, за умов спільного контролю результатів бізнесу, активної участі у його веденні. Основою взаємин між сторонами, що вступають у партнерство, є договір.

Оскільки партнерство є логічним продовженням розвитку одноосібного володіння, воно має певні переваги:

- зростають фінансові можливості внаслідок об'єднання кількох капіталів;
- зростає довіра банків;
- вдосконалюється управління товариством, з'являється спеціалізація в його управлінні, відбувається розподіл управлінських функцій;
- з'являється можливість найняти професійних менеджерів;
- збільшується свобода та оперативність господарських дій;
- виникає можливість користуватися пільгами, оскільки прибуток кожного учасника оподатковується як його індивідуальний дохід.

Крім переваг, цей тип організаційно-правової форми має недоліки:

- необмежену відповідальність повного товариства чи товариства з додатковою відповідальністю може загрожувати всім партнерам так само, як і одноосібному власнику;
- недостатність досвіду господарювання і несумісність інтересів партнерів призводить до зниження ефективності результатів діяльності;
- непередбачуваність процесу і результатів діяльності значно збільшують господарський ризик і зменшують впевненість у досягненні очікуваного зиску.

Корпорація зараз є домінуючою формою підприємницької діяльності, яка зосереджує основну масу грошового обороту. Її власники – це акціонери, які мають обмежену відповідальність у розмірі свого внеску до акціонерного капіталу корпорації. Весь прибуток належить її акціонерам. Прибуток поділяється на дві частини: одна розподіляється серед акціонерів у вигляді дивідендів, друга – це нерозподілений прибуток, що використовується на реінвестування. Функції власності розподілені між власниками акцій і менеджерами.

Переваги корпорацій:

- це найбільш ефективна організаційна форма підприємницької діяльності з огляду залучення необхідних інвестицій. Через фондову біржу корпорація може об'єднувати різні за розміром капітали великої кількості юридичних і фізичних

ОСНОВИ ПІДПРИЄМСТВА

осіб для нарощування виробничого потенціалу та фінансування науково-технічного прогресу;

- простота у збільшенні обсягів виробництва, що сприяє постійному зростанню прибутків;
- кожен акціонер як співвласник корпорації несе лише обмежену відповідальність (втрачає тільки вартість своїх акцій);
- довготривалість функціонування сприяє можливості перспективного розвитку.

Але корпорації мають і певні недоліки:

- існують розбіжності між функціями власності і контролю, що негативно впливає на гнучкість оперативного управління корпорацією, сприяє виникненню соціальних суперечностей між менеджерами та власниками;
- корпорація сплачує більші податки в розрахунку на одиницю отриманого прибутку, ніж інші організаційні форми бізнесу: оподаткуванню спочатку підлягає отриманий корпорацією прибуток, а потім – дивіденди акціонерів;
- існують варіанти зловживань посадових осіб.

2. Основні форми підприємницької діяльності з позиції нормативно-правових вимог чинного господарського законодавства України

Розглянемо основні форми підприємницької діяльності з позиції нормативно-правових вимог чинного господарського законодавства України [1, 2]. Однією з найпоширеніших організаційних структур бізнесу в умовах ринкової економіки України є господарські товариства.

Господарське товариство – підприємство, створене юридичними особами або громадянами шляхом об'єднання їх майна і участі у підприємницькій діяльності з метою одержання прибутку, статутний капітал якого поділений на частки між учасниками.

Господарські товариства є юридичними особами і можуть здійснювати будь-яку підприємницьку діяльність, не заборонену законодавством.

Установчими документами господарських товариств є засновницький договір і статут. Ці документи повинні містити відомості про вид товариства, предмет і цілі його діяльності, склад засновників та учасників, склад і компетенцію органів товариства та порядок прийняття ними рішень.

Статутний фонд господарського товариства складається з вкладів його засновників та учасників.

ОСНОВИ ПІДПРИЄМСТВА

В межах цих організаційних форм, згідно законодавства України [1, с.84] виділяють наступні види господарських товариств:

- ✓ акціонерне товариство (АТ) – це товариство, статутний капітал якого поділений на визначену кількість акцій однакової номінальної вартості, акціонери не відповідають за зобов'язаннями товариства і несуть ризик збитків, пов'язаних з діяльністю підприємства, в межах вартості акцій, що їм належать. АТ бувають публічними або закритими. Акції публічного АТ можуть розповсюджуватися шляхом відкритої підписки та купівлі – продажу на біржах. Акції закритого АТ розподіляються між засновниками або серед заздалегідь визначеного кола осіб.
- ✓ товариство з обмеженою відповідальністю (ТзОВ) – це товариство, яке засноване однією або кількома особами, статутний капітал якого поділений на частки, розмір яких встановлюється статутом, учасники несуть ризик збитків в межах вартості своїх вкладів;
- ✓ товариство з додатковою відповідальністю (ТДВ) – це товариство, засноване однією чи кількома особами, статутний капітал якого поділений на частки, розмір яких визначений статутом, відповідальність засновників за зобов'язаннями товариства визначається їх внесками у статутний фонд та їх майном у кратному розмірі до вартості вкладу кожного учасника;
- ✓ повне товариство (ПТ) – це товариство, учасники якого відповідно до укладеного між ними договору здійснюють підприємницьку діяльність від імені товариства і солідарно несуть додаткову відповідальність за його зобов'язаннями усім майном, що їм належить. Одна особа може бути учасником лише одного повного товариства;
- ✓ командитне товариство (КТ) – це товариство, в якому разом з учасниками, які здійснюють від імені товариства підприємницьку діяльність і солідарно несуть додаткову відповідальність за зобов'язаннями товариства усім своїм майном (повними учасниками), є один чи кілька учасників (вкладників), які несуть ризик збитків, пов'язаних з діяльністю товариства, у межах сум зроблених ними вкладів та не беруть участі в діяльності товариства.

Господарські товариства належать до такої організаційної форми як партнерство. Крім того, класифікація господарських товариств здійснюється за критерієм розмежування відповідальності за зобов'язаннями товариства.

На вибір форми господарської діяльності значний вплив здійснюють розмір капіталу, ступінь готовності підприємця брати на себе певну міру відповідальності за результати своєї діяльності. Великого значення набувають масштаби передбачуваної діяльності, її

ОСНОВИ ПІДПРИЄМСТВА

види, галузева і функціональна спрямованість, загальноекономічна ситуація в країні, соціальна і політична обстановка.

Висновок по лекції

Підприємництво – це такий вид господарської поведінки, для якої характерне організаційно-господарське новаторство, знаходження нових, більш ефективних способів використання ресурсів, гнучкість, постійна оновленість, готовність іти на ризик.

Нерідко підприємництво називають бізнесом. Ці поняття близькі, хоча і не тотожні. Бізнес – будь-яка господарська діяльність, що має своєю метою отримання прибутку або дає іншу вигоду. Підприємництво – такий вид бізнесу, який пов'язаний з виробництвом товарів, наданням послуг, створенням підприємств, вкладанням у них власних коштів і взяттям на себе особистого ризику.

Об'єктами підприємницької діяльності можуть бути виробництво певних матеріальних благ, надання послуг виробничого і невиробничого характеру, реалізація виробленої продукції, фінансово-кредитні, біржові, страхові операції та операції з нерухомим майном, інші не заборонені законом види діяльності.

Основними суб'єктами підприємницької діяльності можуть бути держава, об'єднання виробників, окремі особи.

Для розгортання підприємницької діяльності потрібні певні умови. Серед них слід виділити стабільність державної економічної і соціальної політики, економічно обґрунтований податковий режим, що забезпечує ефективне функціонування діючих підприємств і відкриття нових, наявність розвинутої інфраструктури підприємництва (інноваційних та консультативних центрів з підготовки підприємців) тощо. Названі умови підприємницької діяльності і принципи підприємництва передбачені Законом України “Про підприємництво”.

Держава підтримує підприємництво, уникаючи методів адміністративно-командного впливу на нього.

Епіцентром всебічного оновлення аграрних відносин, пошуку нових форм господарювання є аграрні реформи, які зачіпають економічні інтереси не тільки сільського населення, а й всього суспільства.

IV. Завдання на самопідготовку: – 5 хв.

- Які існують організаційно-правові форми господарювання?
- Обґрунтуйте вибір тієї чи іншої організаційно – правової форми господарювання.
- Визначте переваги товариства з додатковою відповідальністю над товариством з обмеженою відповідальністю.
- В чому полягають переваги та недоліки одноосібного володіння?
- В чому полягають переваги та недоліки товариств?

ОСНОВИ ПІДПРИЄМСТВА

Лекцію уклав викладач кафедри права та менеджменту у сфері цивільного захисту

А.В. Саміло

Лекцію обговорено на засіданні кафедри права та менеджменту у сфері цивільного захисту. Протокол № 1 від „___” серпня _____ р.